

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Institutiones Canonicae Sive Ius Ecclesiasticum

Wiestner, Jacob

Monachii, 1706

V. De ejusdem Dissolutione quoad thorum & habitationem Perpetua.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62672)

insuper aliam ducat, Mœchia criminis ex duplici capite sit reus, *cit. S. Augustinus cap. 3. & Bellarmin. ad 3.*

68. Secunda; quia, juxta dicta, Repudium veteris in nova & Evangelica lege Divortium subrogatum est quoad solam uxoris dimissionem, sive separationem à communi thoro & habitatione eamque ex unica causa fornicationis: quoad ejus autem dimissionem ex aliis causis & quoad potestatem eâ, quæ ex fornicationis causa dimissa fuit, superflite ducendi aliam, illud antiquatum est, ex mente Abulensis in *Matth. cap. 19. q. 76. ad 5.* ubi inter repudium veteris & novæ legis divortium intercedentes varias differentias refert.

69. Tertia desumpta ex variis textibus decreti Gratianæi, conjugii innocenti, consorte ob fornicationem dimisso, aliud matrimonium permittentibus; quia imprimis *can. Concubisti cit.* relatum Zachariæ Papæ decretum intelligendum est de nuptiis ob incestuosum viri adulterium uxori permissis post obitum viri: cui, & uxoris sorori ob crimen alterius conjugii, etiam uxore mortua, potiundi spes præcisa fuit, *can. cit. c. Veniens 2. & c. Transmissa 4. de eo, qui cognovit. Sc.* ut ad hanc Rubr. dictum n. 2. Deinde *can. Uxor cit.* aliqui pro apocrypho & ab Hæreticis supposito habent: & qui eum S. Ambrosio adscribunt, ab ipso nuptias ob conjugii adulterium innocenti viro duntaxat, non etiam mulieri permissas asseri, aiunt, secundum Legem Juliam Civilem fori usu eò tempore receptam: non secundum legem Christi Domini Divinam; cum secundum hanc, æquam viri & mulieris rationem esse, ipse agnoverit & docuerit *Lib. de Abraham cap. 4. & 7. & in Luca cap. 16.* ut præter alios notat Barbosa in *can. Uxor cit. n. 3.* Demum; quia *can. Si qua mulier cit.* est Concilii particularis, apud Vermerias sive Wormatiam

celebrati: eoque viro, in cujus mortem uxor machinata fuisse probatur, aliud conjugium permissum non decernitur, sed solummodo *videri*, asseritur: imò apud S. Jvonem verba, *Potes, si voluerit, aliam ducere*, non reperiuntur, & c. i. hâc Rubr. ei substituta leguntur verba *Potes, iste post mortem uxoris, si voluerit, aliam ducere*, quod, virò mortuò, non permittitur uxori. Quare exile & vanum omnino est præsidium, quò errorem suum adversus veritatem Orthodoxam ex *can. cit.* tumentur.

ARTICULUS V.

De ejusdem Dissolutione quoad thorum & habitationem Perpetua.

SUMMARIUM.

70. *Matrimonium ita solvitur conjugum consensu,*
71. *Eorumque unius adulterio,*
72. *Sive copulâ cum quocunque non suo consummatâ:*
73. *Non solummodo attentatâ,*
74. *Ad divortium non sufficit adulterium materiale,*
75. *Aut cujus uterque causa est.*
76. *Liberè divertere potest ob adulterium notorium:*
77. *Non etiam ob notorium & divinis impedimentum.*
78. *Ratio discriminis.*
79. *Ob adulterium, nec notorium nec probatum, divertere non licet:*
80. *Nisi id innocens certò sciat.*
81. *Imò neque hoc casu in Foro externo:*
82. *Et plerumque etiam in interno.*

83. *Inno.*

83. *Innocens per se neque ab adultero divortere,*
 84. *Neque hunc penitentem recipere tenetur:*
 85. *Nisi causa gravis id exigat,*
 86. *Vel nocenti injuriam remiserit,*
 87. *Vel in fornicationem etiam ipse sit lapsus.*
 88. *Quò casu, conjugij redintegrationi sententiam divortij obstare, alii qui affirmant.*
 89. *Verius alij negant;*
 90. *Quòd sententia causa cesset.*

70. **V**inculò remanente matrimonium Fidelium Consummatum quoad cohabitationem & thorum, sive conjugalibus debiti reddendi obligationem, non solum eò conjunctorum mutuo consensu, v.g. amore Castitatis, vel Religiosi aut Clericalis status assumendi studio, c. *Cum sis 4. c. Conjugatus 5. Sc. de Converf. conjug.* sed alterò etiam invitò, dissolvi posse, patet ex præsentibus *Rubrica c. Quæsvit 2.* aliisque textibus ei subiectis.

71. Et primò quidem propter adulterium: quò non solum ab uxore commissò innocens maritus, c. *Significasti 4. c. Exliteris 5. c. Gaudemus 8. Sc.* sed etiam à marito perpetrato, uxor innocens perpetui divortii jus habet, ut contra Cajetanum in illud, *Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem*, Matth. cap. 19. v. 9. cum S. Thoma in 4. dist. 35. q. unica & S. Bonaventura ibid. q. 3. TT. cum Hostiensis & Panorm. in c. *Intelleximus 5. de Adult. n. 3.* Interpp. & cum Sylvestro V. *Matrimonium 9. q. 6.* & Covarruvia p. 2. de *Sponsal. cap. 7. §. 5. n. 8.* Canonistarum & aliorum DD. fere omnium doctrina constans & fundata est Imprimis in can. *Idololatria, 28. q. 1. can. Si quis uxorem 32. q. 1. can. Præcepit 10. Sc. can.*

fin. ibid. q. 5. Sc. Deinde in c. *Quæsvit Sc. c. Exliteris citri* iisque facta mariti & uxoris æquiparatione Demum in Apostolo 1. Corinth. cap. 7. v. 12. uxorem, si à viro (ob iustam, scilicet fornicationis causam) discesserit, manere innuptam aut viro suo reconciliari, ex præcepto Domini jubentis. Id ipsum suadet ratio, quia, sicut uxoris sic etiam mariti adulterium violatio est fidei & thori conjugalibus, in qua divortii jus ex adulterio ortum præcipuè fundatur, Sanchez *Lib. 10. de Matrim. disp. 3. n. 6.*

Nomine autem *Adulterij* hòc locò ve- 72. nit quæcunque copula carnalis consummata cum non suo vel non sua: nec solum naturalis, sed etiam Sodomitica & bestialis, ut cum *citt. S. Thoma q. unica, art. 1. Panorm. in c. Maritis 4. de Adult. n. 3.* & Covarruvia §. *cit. n. 6.* aliisque Interpp. ac DD. plurimis docent *citt. Sanchez disp. 4. n. 3.* & Pontius *Lib. 9. de Matrim. cap. 10. n. 5.* quòd per has copulas omnes conjux contra fidem matrimonii dividatur in carnem alienam.

Dixi, *Consummata*; quia ad divortium non sufficit solummodo attentata: multò minùs amplexus, oscula, tactus vel alii actus turpes cum proprii vel alieni corporis pollutione, ut cum Covarruvia cap. 7. *cit. §. 6. n. 3.* & aliis docet *citt. Sanchez n. 9. 10. Sc. 12.* neque etiam adulterium solum materiale, sed requiritur formale: cujusmodi non est, quòd 74 committit v.g. uxor, credens maritum mortuum & cum alio soluto peccans, *can. Cum per bellicam, 34. q. 1.* aut, ad se accedentem adulterum conjugem suum non esse, invincibiliter ignorans, *can. Lectum, 34. q. 2.* vel, quòd ab ipsa omnino invita per violentiam extorquetur, *can. Itane 3. Sc. can. Proposito, 32. q. 5.* quia adulterium non committitur sine dolo, l. *Si ex lege 43. ff. ad L. Jul. de Adult.* qui cum his casibus

casibus absit, iis matrimonio & conjugii injuria ab ipsa inferri, non videtur, *citt.* Sanchez *disp. 5. à n. 12.* Pontius *Lib. 9. cap. 17. n. 8.* & Palao *Tract. 28. disp. 3. p. 6. §. 1. n. 3.*

75. Passim tamen hic DD. excipiunt casum, quò conjugii unus alterius adulterii auctor fuit, v.g. marit^{us} uxore prostituentò, *c. Discretionè 8. junctâ Glossâ V. Exceptionem, de Eo, qui cogn. consang.* vel in eius fornicationem consentiendò expressè, vel saltem tacitè, eam, cum sciret & facillè posset, non prohibendò; cum enim huiusmodi maritus tanquam leno puniatur, *l. Ex lege 2. §. 2. ff. § 1. Crimen 2. C. ad L. Jul. de adult.* meritò ei, tanquam lenoni uxorem suam prostituenti, jus divortii negatur; scienti enim & consentienti non fit iniuria, *Regula est 27. in 6.* quæ fundamentum & causa est divortii permitti. Ita cum Sylvestro *V. Divortium, n. 12.* & aliis *citt.* Sanchez *disp. 5. n. 4. § 5.* Pontius *n. 7.* & Palao *§. 2. n. 20.* Alia ratio est uxoris; quamvis enim etiam ipsa, quando in mariti adulterium consentit, ab eo divertere non valeat, hoc tamen ei permittitur, quando mariti delictum sciens non prohibet; quia eius scientis taciturnitas pro consensu non habetur; quòd fœminæ, præsertim bonæ, hoc ipso; quòd viris inferiores sint, eos reprehendere & à delictis abstrahere facillè non posse, censeantur; ut cum Castro *de Lege Penali Lib. 2. cap. 4.* advertunt *citt.* Sanchez *n. 5.* & Palao *n. 2.*

Casu etiam, quò maritus causa tantum remota fuit adulterii uxoris; quòd exigenti debitum conjugale vel alimenta negarit, aut ei domo sua eiectæ non cohabitavit, divortio locum esse, ex *c. Significasti cit.* & Glossa *ibi V. Materiam* constat; quia mulier nullâ ratione ad fornicandum adduci, & potius omnia mala pati debet, quam in corpus suum peccare aut

malo tanto consentire, *can. Ita ne, 38. q. 5. § c. Sacris 5. de lis, qua vi metusve, causâ;* Neque enim ignoscendum est ei, quæ obtentu paupertatis turpissimam vitam agit, inquit Ulpianus *l. Palam 43. ff. de Ritu nupt.* Hæc satis certa.

Dubium autem primò est, an, coniugum unò in adulterium lapsò, innocens ⁷⁶ divertere ab eo valeat propriâ autoritate. Qua de re variè admodum sentiunt DD. Ego inter tres casus existimo distinguendum.

Primus est, quò unius coniugis adulterium per eius confessionem factam in iudicio etiam Seculari, aut evidentiam ipsius facti, quòd v.g. maritus aliam imprægnarit, aut ex ea prolem procreavit, vel uxor, marito diu absente, prolem ex alio susceperit, vel ab isto sit imprægnata: quò casu divortium innocenti, iudicio Ecclesiæ non expectatò, permittitur, clarè desumitur ex *c. Significasti 4.* quò textu ab Alexandro III. coniugum unus ab altero recessus ob adulterium notorium propria autoritate factus rati habetur, *ibi, Si notorium est, mulierem adulterium commississe, ad eam recipendam præfatus vir,* qui eam proprio motu expulerat, *cogi non debet.* Huic affine est Pelagii eius Prædecessoris rescriptum *can. De Benedicto, 32. q. 1. & decisio 6. De illa 6. hæc Rubr.* ubi mulier ad maritum, à quo propter hæresin propria autoritate recesserat, redire non compellitur, antequam iste, abiurata hæresi, ad Ecclesiæ gremium fuerit reversus. Idem minimè obscurè colligitur ex *c. Ex parte 9. de Sponsal. & matrim.* verbis, *Nemini licet, uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere.* Unde à contrario, eam ob manifestam fornicationem dimitti posse, legitime inferitur, ut Pa-normit. in *c. Plerumque 4. de Donat. inter vir. & uxor.* Sylvester *V. Divortium, n. 11. Co.*

n. 11. Covattuvias cit. §. 5. n. 11. & aliis DD. relatis, observant duo Barbosa, Petr. in Rubr. ff. Solutio matr. p. 2. n. 26. Augustin. in c. Ex parte cit. n. 6.

77. Cum hac, in cc. cit. decisionibus fundata doctrina aperte pugnare videtur textus c. Porro 3. quò conjugum separationem, etiam cum parentela sive consanguinitas (eadem aliorum impedimentorum ratio est) publica & notoria est, absque Ecclesiæ iudicio fieri posse, differtè negatur. Cujus & antè cit. textuum decisiones, ut ab Antinomix vitio abolverent, Interpretes, variis expositionibus excogitatis, eas in concordiam reducere laborarunt: ex quibus celeberrimes & verisimiliores sunt duæ.

78. Una Sylvestri V. Divortium, q. 8. Petri Barbosa cit. p. 2. n. 26. & Farinac. Prax. Criminal. q. 143. n. 52. asserentium, c. Porro cit. decisionem procedere de consanguinitate notoria, quæ tamen, ut ferè solet, aliquò modò celari poterat: posterioribus verò, & præsertim c. Significasti cit. locum esse in adulterio ita notorio; ut nulla inficiatione vel tergiversatione celari valeat vel excusari; quòd v.g. uxor ex alio viro prolem susceperit, publicè illi cohabitaret, aut cum eo vagetur, vel adulteriù in iudicio, etiam Seculari, sit confessà: quam textuum conciliationem, cum; quòd frequentiori DD. calculò approbata: tum verò; quòd consanguinitatis notorietas, præsertim in gradibus secundò remotioribus, rara & ferè non multùm urgens sit, aliis præferendam, censet August. Barbosa in c. Porro cit. n. 4.

Altera, quam post cæteras latè discussas præfert Sanchez cit. Lib. 10. disp. 12. n. 38. cc. cit. decisiones pro diversis potiùs, quam contrariis habens; quantumvis enim, cum adulterium per uxoris propriam confessionem aut facti evi-

dentiam notorium est, viro innocenti divortium, iudiciò Ecclesiæ non expectatò, permillum sit, per c. Significasti cit. textum & argumentum à contrario ductum ex c. Ex parte 9. de Sponsal. & matrim. verbis, Nemini licet, uxorem suam sine manifesta causa fornicationis dimittere: recessus tamen à conjugio, istiusque omnimoda dissolutio sine Ecclesiæ iudicio ferè permilla non est: quantumvis notoria sit consanguinitas vel aliud ejusmodi impedimentum, inter personas intercedens, juxta c. Porro cit. Discriminis rationem reddit; quòd, divortio ob adulteriù instituto, conjux tota possessione, sive communis thori usu, cohabitationis & obsequiorum conjugaliu commodis: recessu autem & dissolutione vinculi matrimonialis, ipsa etiam proprietate privetur; cum, istà legitime factà, personarum conjugarum utraque ab altera tanquam à non sua perpetuò & sine redintegrationis ulla spe recedat, & aliud conjugium inire cum alià possit. Quòd, cum multò majoris præjudicii sit, ad conjugii in facie Ecclesiæ contracti dissolutionem propter impedimentum dirimens meritò exigitur iudicium sive autoritas Ecclesiæ: quantumvis hæc ad divortium, propter adulterium instituendum, non semper requiratur. Ita cum cit. Sanchez, ejus aliàs ex professo adversarius, Pontius Lib. 9. cap. 18. n. 3. Coineck disp. 35. dub. 1. n. 3. Palao Tract. 28. disp. 3. p. 6. §. 4. n. 3. & Pirrhing ad hanc Rubr. n. 25. hanc cc. cit. conciliationem vocans communem.

Alter casus est, quò de unius adulterio dubium aut probabilis suspicio habetur: quò propria autoritate divertere conjugii innocenti non licere, perspicuè desumitur ex cit. decisione Alexandri III. uxoris dimissionè Sine manifesta fornicatione nemini permilla, asserentis. Unde cum

B b b ;

79.

de, cum *can. Dixit*, 22. q. 1. uxor ob fornicationis suspitionem permittitur dimitti, id de suspitione, siue præsumptione violenta & orta ex circumstantiis cum fornicationis actu ferè semper conjunctis, cujusmodi *c. Litteris* 12. de *Præsumptionibus* referuntur, moralémque certitudinem fundantibus, exaudiendum, in *c. cit.* n. 2. *Et in can. Dixit* n. 1. notat Barbosa, & colligitur ex sententia Christi, à S. Ambrosio *can. cit.* relata: uxorem ob fornicationem, hoc est, quando de ea moraliter certò constat, & non solum qualiscunque suspicio habetur, dimitti permittente, ut observat *cit. Sanchez* n. 42.

80. Tertius est, quò adulterium occultum, de quo tamen ab uno perpetrato alteri certò constat, non potest probari; quò casu, spectatà naturà matrimonii, adulteri dimissionem, ab eòve recessum innocenti permissum, cum Panormit. in *c. fin. de Adult.* n. 6. Petr. Barbosa *cit.* n. 26. aliisque verisimiliter sustinet Sanchez *cit. disp.* 12. n. 5. & 31. eà permotus ratione; quòd matrimonium ex natura sua conjuges ad debiti redditionem & cohabitationem obliget: dummodo fidem conjugalem, carnem suam in alienam non dividendò, conjux servet, Matth. *cap. 19. v. 9.* ac proinde hujus in aliam divisione fideique illius violatione obligationes illæ cessent. Unde, cessante aliorum scandalò, tali casu innocens in conscientia tutus esset non solum, si adulter negaret debitum, sed etiam, si ab eo clam aliò discedens sacros Ordines susciperet vel ingrederetur Religionem.

Neque obstat decretum Concilii Carthaginensis, *can. Seculares*, 33. q. 2. relati, & excommunicari jubentis viros, qui uxores suas sine judicio Ecclesiæ dimittunt; quòd ab earum consortio ita recedentes sibi jus dicant in propria causa, contra *l. unic. C. Ne quis in sua cau-*

sa & can. Inter querelas 27. junctà Glossà *V. Propria*, 23. q. 4. Non, inquam, hæc propositi casus Resolutioni obstant, Textus quidem; quia eò non agitur de earum dimissione ex causa adulterii & Religionem ingrediendi vel sacri Ordinis assumendi animò facta ab eo, qui notitiam criminis certam habet; sed de eo, qui uxorem dimittit sine ulla graviore culpa aut probabili causa, animò ad illicita consortia accedendi, ut ex textu constat. Ratio verò; quia innocens discessu illo non tam sibi jus dicit, quam utitur jure, sibi ex natura matrimonii certò competente & nulla lege adempto: imò apertè firmato *can. Dixit* *cit.* quò locò uxor ob fornicationem, cum de ea constat, dimitti permittitur Liberè, hoc est, nullà alià licentià vel sententià expectatà; cum dictione illà sententià jam lata denotetur, secundùm Tiraquell. in *l. Si unquam* 8. C. de *Revocand. donat. V. Revertatur*, n. 134. Quod confirmatur factò S. Josephi, sanctissimam Virginum Virginem sibi desponsatam occultè dimittente cogitantis propter adulterii suspitionem; quòd inventa esset habens in utero, Matth. *cap. 1. v. 18.* ut locum illum exponunt Maldonatus & Suarez 3. p. q. 29. art. 1. f. 2.

Dixi tamen, *In conscientia & seclusò scandalò*. Prius; quia in foro externo ex causa adulterii, nec notorii nec legitime probati, uxorem dimittens, eam recipere compellendus est; ne hominum malitiæ præbeatur ansa conjugem innocentem ejusmodi dimissione vel recessu injustè vexandi. Posterius; quia ad gravis scandali periculum vitandum liberè dimissioni aut recessui etiam in foro Conscientiæ interno vix locus est extra casum, quò conjugium est occultum, Sanchez n. 34.

Dubium secundò est, an conjugem adulter-

adulterum dimittere innocens teneatur. Ratio dubitandi oritur ex *can. Sicut crudelis*, 32. q. 1. & *c. Si vir 3. de Adult. & sup.* quorum textuum priori uxorem meretricem retinens fatuus & patronus turpitudinis; posteriori cum ea in adulterio permanente vivens reus & criminis particeps habetur.

Nihilominus, per se & ratione adulterii conjugem dimittendi obligationem dari, cum Navarro in *can. Divortium 21. dist. 1. de Penit. n. 8. & cit. Sanchez disp. 13. n. 6.* rectè negant Laiman. *Lib. 5. tract. 19. p. 3. cap. 2. n. 15.* & Pontius *l. cit. cap. 17. n. 2.* partim propter textus *can. De benedicto 5. can. Si quis uxorem 6. Sc. 32. q. 1. & c. Quomodo admodum 25. §. Illud*, ibi, *Tutius est adulterum non accusare, de jurejurando*: partim; quòd adulteræ dimissio à Christo Matth. *cap. 19. v. 9.* non præcipiatur, sed solummodo permittatur, teste S. Augustino *Lib. 1. de Sermon. Dom. cap. 27.* relatò *can. Idololatria, 28. q. 1.* favore innocentis: qui illatam sibi injuriam condonare, & ex ea quæsitò divertendi juri renuntiare non prohibetur *cc. cit.* quia imprimis istorum textus exaudiendi sunt de marito, retinente adulteram sine correctione; talem enim sustinendò in turpitudinem consentire, ejusque patronus ac particeps meritò censetur. Deinde; quia dixi, *Per se & ex vi matrimonii*; quia per accidens & ratione scandalali ac sinistra suspitionis, cujus de se concipiendæ ansam aliis præbet, post correctionem in adulterio persistentem uxorem dimittere aliquando, licet rarò admodum, tenetur: & rariùs, imò vix unquam uxor; cum ad viri correctionem subdita non obligetur, & ex ejus retentione scandalum aut consensus suspicio non facilè oriatur.

84. Dubium tertio est, an adulterum respicientem recipere, & cum eo con-

jugium redintegrare innocens teneatur. Possè, si velit, Orthodoxorum nemo est, qui inficias eat contra S. Augustinum *can. Quòd autem Sc. 32. q. 1.* relatum. Teneri saltem, si non sæpe relabatur, suadent *c. Si vir 3. cit. verba, Si mulier penitentiam egerit, debet sed non sæpe recipere penitentem.* Verùm

85. textum hunc de honestatis & cujusdam æquitatis, non de necessitatis & legali debito cum Glossa, Hostiensis *V. Debet accipiendum*, notat Pontius *cit. Lib. 9. cap. 19. n. 6.* Unde ipse & DD. alii, adulterum legitimè dimissum recipiendi obligationem dari, meritò negant: & *can. Dixit, can. Quòd autem cit. Sc. consilia*, non præcepta contineri, ajunt, extra nonnullos casus, Primò quidem, quò respicientis receptione magnum aliquod malum averti aut bonum promoveri potest.

86. Secundò, quò adulteriò sibi illatam injuriam innocens remisisset, vel expressè *l. Si maritus 15. §. 5. ff. ad L. Jul. de Adult. vel tacitè, ei liberè ac sponte se copulandò, vel domi retentæ exhibendò solita obsequia & signa affectûs conjugalis; talia enim conjugii adulterio exhibentem ad divortium in foro externo non admitti, à Rota decisum, testis est Farinacius*

87. *Vol. 2. Consil. 193. n. 34.* Tertio, quò in adulterium, qui prius erat innocens, prolapsus etiam ipse fuisset; hòc enim casu ab isto, saltem si propria auctoritate divertisset, ob adulterium ante dimissum conjugem recipiendum, patet ex *c. Significasti 4. in fine & c. Ex literis 5.* Ratio est partim; quòd periniquum videatur; ut ab uxore pudicitiam vir exigat, quam ipse non exhibet, *l. Si uxor 13. §. ff. ad L. Jul. de Adult. junctò can. Nihil iniquius, 32. q. 6.* & omnino æquum; ut eà lege, quam ambo contempserint, neuter vindicetur, *l. Si duo 36. ff. de Dolo & l. Si ambo 10. ff. de Compensat.* partim verò; quòd, ut

c. In-

s. Intelleximus 6. & fin. de Adult. dicitur, paria delicta mutuâ compensatione tollantur, quando agitur Civiliter siue ad utilitatem privatam: sicut contingit, cum ob adulterium agitur ad thori separationem, ut in *c. Intelleximus cit.* notat Panormit, n. 5. & in *c. fin. cit.* Gonzalez n. 14.

Neque refert; quod adulterium uxoris sit gravius quàm mariti; atque idcirco etiam cum Civiliter & ad divortium agitur, compensationi locus non esse videatur; quia, licet non quoad omnia, paria tamen delicta sunt quoad violationem thori & fidei conjugalis: quam præcipuè in adulterio considerant Jura, divortium permittentia innocenti, ut cum Gaëta in *can. Ad limina, 30. q. 1. §. 4. n. 217.* & aliis probè advertit *cit.* Sanchez *disp. 4. n. 5.* ubi ob eandem rationem delicta compensari ait etiam, quando conjugum unus Sodomix, alter adulteri est reus.

88 Dubium quartò & momenti minimè levis controversia est, an ob adulterium dimissus autoritate sententiæ judicialis, quæ transit in rem judicatam, alterò in idem delictum postea lapsò, agere valeat ad conjugii restaurationem. Negant id cum S. Thoma in *4. dist. 35. q. unica, art. 6.* Panormit in *c. fin. cit. n. 5.* Sylvestro *V. Divortium 27.* & aliis TT, ac ICT, magno numero congestis *cit.* Sanchez *disp. 9. n. 30.* & Laiman. *Lib. 5. tract. 10. p. 3. cap. 7. n. 14.* Momentum; quia, quod semel bene est definitum, minimè retractandum est, *can. Quod bene, 6. q. 4.* Dein; quia conjugem repetenti obstat exceptio rei judicate: quam abolendi vim non habet adulterium commissum post sententiæ transitum in rem judicatam. Demum; quia per sententiam divortii conjux innocens absolvitur à debito societatis conjugalis: & licet non ipsam vinculum matrimo-

nii, ejus tamen contractus quoad jus cœmuni thori & habitationis dissolvitur. Unde innocentis adulteriò nulla injuria infertur conjugi, utpote jus ad thorum & in corpus alterius non amplius habenti.

Sed veriùs, ad matrimonii redintegrationem agi etiam tali casu posse, cum Glossa in *c. Ex literis cit. V. Ad invicem.* Hostiensis *ibid. n. 2.* Gaëta *cit. §. 4. n. 228.* & aliis præsertim Interpp. defendunt Covarruvias *p. 2. de Sponsal. cap. 7. §. 6. n. 5.* Molina *Tract. 3. disp. 95. n. 5.* Pontius *cit. Lib. 9. cap. 19. n. 6.* duo Barbosa Petrus in *l. Viro 36. ff. Solutio matr. n. 4.* Augustinus autem in *c. fin. cit. n. 4.* & Fagnanus in *c. Ex literis cit. n. 9.* Ratio est; quia sententia divortii ob unius conjugis adulterium divertendi jus non ipsa concedit: sed id solummodo innocenti ex adulterio quæsitum declarat, ut eò uti publicè possit, ut colligitur ex eo; quòd, ubi adulteriù publicum & notoriù est, divertere possit propria autoritate, *c. Significasti & c. Ex parte cit.* at jus innocenti ex adulterio quæsitum solummodo est ad divertendum, dum ipse innocens est; quia aliàs post unius adulterium divertendi jus alter etiam haberet, quando adulterium ipse committeret; & matrimonii instaurare non teneretur, si adulterium post divortii propria autoritate institutum commississet. Eò ipsò ergo; quòd commissò adulterio innocens esse desinat, jus ex adulterio & divortii sententia quæsitum cessat. Quare in sententia divortii subauditur conditio, *Si alior sero averis continentiam*: quæ proin cessante reus agere poterit ad matrimonii redintegrationem. Confirmatur; quia, quando causa sententiæ venit ad non causam, si-ve quando cessat causa, ob quam sententia lata est, agenti non obstat exceptio rei judicate, Barthol. in *l. Si fullo 2. ff. de Condit. sine causa n. 1.* Cum ergo adulteriò ab altero commissò causa sententiæ

tentiæ divortii cesset, ad matrimonii instaurationem agenti dicta exceptio non obstat.

Neque contrarium persuadent allata argumenta. Primum; quia, si vim haberet, neque officio iudicis cogi conjuges possent ad reconciliationem, ut vult *cit. Sanchez n. 32.* Unde *cit. can.* intelligendus est de retractatione ex iisdem causis: non de ea, quæ fit ex causa nova, juris, quod ad divortium habuit innocens, novam declarationem exigente. Unde etiam corrumpit alterum; quia, licet rei iudicatæ exceptio agenti obstat, quò minus sententiam in dubium valeat revocare: non tamen obstat agere volenti ob novam causam, & exigenti novam declarationem juris ex adulterio quæsiti.

Postremum; quia etiam adulterium posterius injuriosum est conjugum dimisso; cum sententia divortii tantum eximat ab obligatione reddendi debiti & cohabitationis: non autem, ne aliis copuletur; secus enim matrimonii instauratio peti non posset contra eum, qui ob notorium conjugis adulterium divertit propria auctoritate; cum enim sententia declaratoria tantum sit juris, innocenti conjugum ex alterius adulterio competentis, non plus licebit contra eum, qui propria, quam contra eum, qui iudicialis sententiæ auctoritate divertit.

ARTICULUS VI.

De Matrimonii quoad thorum & habitationem Dis- solutione Temporanea.

SUMMARIUM.

91. *Conjugis fornicatio causa Divortii perpetua est.*

92. *Per se & ex natura matrimonii: Temporanei causa sunt I. illius hæresis:*
94. *Quæ neque cum alterius conjugio hæresis,*
95. *Neque cum ejus fornicatione compensatur.*
96. *II. Periculum grave peccandi:*
97. *Quamdiu id durat.*
98. *III. Conjugis sevitia.*
99. *IV. Valde molesta cum eo habitatio.*
100. *Non etiam verberatio mariti:*
101. *Nisi ea excessiva,*
102. *Et in futurum timenda sit.*
103. *Viro ob uxoris sevitiam divortium aliqui negant:*
104. *Alii & melius concedunt.*
105. *Divortium exigit iudicis Ecclesiastici sententiam:*
106. *Quæ larâ neque conjugum salvo,*
107. *Neque etiam innocenti licitus est ingressus Religionis:*
108. *Nisi sententia absoluta & perpetua sit,*
109. *Post eam, cessante sevitia, matrimonii redintegratio non semper fit:*
110. *Nisi sevitia vacârit culpâ.*
111. *V. Lepra aliûsve morbus contagiosus.*

Percelebris inter DD. Orthodoxos & nostri temporis Sectarios controversia est, an præter fornicationem sive adulterium conjugis aliæ quoque justæ causæ Divortii sint: cui ansam præbuit sententia Servatoris nostri, machari asserentis eum, qui dimiserit uxorem suam, exceptâ causâ fornicationis, *Matth. cap. 5. v. 32. & cap. 19. v. 9.* ex quibus, conjuges ob unius lepram aliâve infirmitatem quoad thorum & cohabitationem non separandos, desumpsit & Bagonensi Episcopo rescripsit Alexander III. 91.

C c c

s. Quo-